

COMPENDIUM
VOOR DE
NIEUWE EVANGELISATIE

COMPENDIUM
VOOR DE
NIEUWE EVANGELISATIE

*Een selectie uit kerkelijke documenten en
toespraken van pausen, 1962 - 2016*

uitgeverij
Betsaida
Katholiek Alpha Centrum
CPS

- © Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano
Kerkelijke documenten overgenomen van RKdocumenten
www.rkdocumenten.nl
- © Willibrordvertaling 1995
- © Uitgeverij Betsaida, 's-Hertogenbosch 2016
www.betsaida.org
Katholiek Alpha Centrum
www.rk-alphacentrum.nl
Centrum voor Parochiespiritualiteit
www.parochiespiritualiteit.org
- © foto's Servizio Fotografico l'Osservatore Romano
- © foto omslag: fotografie Selina De Maeyer

Niets uit deze uitgave mag worden veelelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978.94.91991.38.7

‘In de eerste plaats heb ik u doorgegeven wat ik zelf als overlevering heb ontvangen, namelijk dat Christus gestorven is voor onze zonden, volgens de Schriften, en dat Hij begraven is, en opgestaan op de derde dag, volgens de Schriften; en dat Hij is verschenen aan Kefas en daarna aan de twaalf. Vervolgens is Hij verschenen aan meer dan vijfhonderd broeders tegelijk, van wie de meesten nog in leven zijn; sommigen echter zijn gestorven. Vervolgens is Hij verschenen aan Jakobus, daarna aan alle apostelen. Het laatst van allen, als aan een misgeboorte, is Hij ook verschenen aan mij.’

apostel Paulus, 1 Kor 15,3-8

‘Ik voel dat het ogenblik gekomen is om alle krachten in de Kerk aan te wenden voor de nieuwe evangelisatie en voor de nieuwe *missio ad gentes*. Geen christengelovige, geen instelling van de Kerk mag zich onttrekken aan deze hoogste plicht om Christus te verkondigen aan alle volkeren.’

paus Johannes Paulus II, *Redemptoris Missio*, 1990, 40

‘Wij hebben in de liefde van God geloofd: zo kan de christen de fundamentele keuze van zijn leven uitdrukken. Aan het begin van het christenzijn staat niet een ethische beslissing of een grootse gedachte, maar de ontmoeting met een gebeurtenis, met een Persoon die aan ons leven een nieuwe horizon en daarmee zijn definitieve richting gaf. In zijn evangelie heeft Johannes deze gebeurtenis met de volgende woorden uitgedrukt: ‘Zo zeer heeft God de wereld liefgehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoon heeft gegeven, opdat alwie in Hem gelooft (...) het eeuwig leven zal hebben’ (Joh. 3,16).’

paus Benedictus XVI, *Deus Caritas Est*, 2005, 1

‘Ik droom van een missionaire keuze die in staat is alles te veranderen, opdat de gewoonten, de stijlen, de tijdschema’s, de taal en iedere kerkelijke structuur een kanaal worden dat meer dan voor de bescherming van zichzelf, geschikt is voor de evangelisatie van de huidige wereld.’

paus Franciscus, *Evangelii Gaudium*, 2013, 27

Inhoud

Voorwoord	11
Deel I	
<i>Inleiding:</i>	
Wat is de nieuwe evangelisatie?	
1. Inleiding: Wat is de nieuwe evangelisatie?	17
1.1 Wat is evangelisatie?	17
1.2 Evangelisatie doet evangeliseren	19
1.3 Gevoeligheden ten aanzien van evangelisatie	19
2. Doelstellingen van het Compendium	21
3. Paus Johannes Paulus II	22
3.1 Introductie van de term 'nieuwe evangelisatie'	22
3.2 Geen herhaling van de <i>missio ad gentes</i>	22
3.3 Geen nieuw programma	23
3.4 Nieuw in haar vuur of geestdrift	24
3.5 Nieuw in haar methoden	26
3.6 Nieuw in haar uitdrukking	27
3.7 Oproepen tot de nieuwe evangelisatie	27
4. Paus Benedictus XVI	29
4.1 Oproepen tot de nieuwe evangelisatie	29
4.2 Nieuwe Pauselijke Raad ter Bevordering van de Nieuwe Evangelisatie	29
4.3 Algemene bisschoppensynode over de nieuwe evangelisatie	30
4.4 Nieuwe manieren van verkondiging	30
5. Paus Franciscus	32
5.1 Barmhartigheid in het getuigenis van geloof en naastenliefde	33
5.2 Naar de randen gaan om de ander te ontmoeten	33
5.3 Terug naar de kern: de ontmoeting met God en de ander	34
6. De nieuwe evangelisatie in de 21 ^e eeuw	35

Deel II
teksten over
de nieuwe evangelisatie

1. Tweede Vaticaans Concilie (1962 – 1965)	41
1.1 Ad Gentes Divinitus (1965)	41
1.2 Apostolicam Actuositatem (1965)	42
2. Paus Paulus VI (1963 - 1978)	45
2.1 Evangelii Nuntiandi (1975)	45
3. Paus Johannes Paulus II (1978 - 2005)	63
3.1 Homilie bij het heiligdom van het kruis, Mogila, Polen, 9 juni 1979	63
3.2 Toespraak tot de 19 ^e gewone vergadering van CELAM, Port-au-Prince, Haïti, 9 maart 1983	64
3.3 Homilie tijdens een eucharistieviering op ‘Parque Mattos Neto’, Salto, Uruguay, 9 mei 1988	64
3.4 Christifidelis Laici (1988)	67
3.5 Redemptoris Missio (1990)	72
3.6 Centesimus Annus (1991)	80
3.7 Pastores Dabo Vobis (1992)	80
3.8 Ad-limina bezoek van de bisschoppen van Zuid- Duitsland, 4 december 1992	82
3.9 Veritatis Splendor (1993)	82
3.10 Fides et Ratio (1998)	83
3.11 Boodschap Wereldziekendag 2001, 22 augustus 2000	84
3.12 Novo Millennio Ineunte (2001)	85
3.13 Boodschap voor de 35 ^e Wereldcommunicatiedag 2001, 24 januari 2001	90
3.14 Ecclesia de Eucharistia (2003)	91
3.15 Boodschap aan de deelnemers aan het interna- tionaal thomistisch congres (2003)	92
3.16 Homilie eerste vespers op het hoogfeest van Pinksteren, 29 mei 2004	92

3.17 Boodschap Wereldjongerendag 2005, 6 augustus 2004	93
3.18 Rapid Movement (2005)	93
4. Paus Benedictus XVI (2005 - 2013)	97
4.1 Boodschap na de eerste H. Mis in de Sixtijnse kapel, 20 april 2005	98
4.2 Deus Caritas Est (2005)	98
4.3 Ubicumque et semper, oprichting van de Pauselijke Raad voor de Nieuwe Evangelisatie (2010)	100
4.4 Porta Fidei, Over het uitroepen van het 'Jaar van het Geloof' (2011)	103
4.5 Toespraak tot de deelnemers aan de algemene vergadering van de Pauselijke Raad ter bevordering van de Nieuwe Evangelisatie, 31 mei 2011	104
4.6 Toespraak tot de verantwoordelijken voor kerkelijke organisatie voor de nieuwe evangelisatie, 15 oktober 2011	107
4.7 Homilie tijdens de H. Mis ter afsluiting van het 1 ^e internationale congres over de nieuwe evangelisatie, 16 oktober 2011	109
4.8 Boodschap voor de 28 ^e Wereldjongerendag 2013, 18 oktober 2012	111
4.9 Toespraak bij de afsluiting van de synode over de nieuwe evangelisatie, 28 oktober 2012	112
5. Paus Franciscus (2013 -)	115
5.1 Toespraak pre-conclaaf, 9 maart 2013	115
5.2 Lumen Fidei (2013)	117
5.3 Toespraak tot de deelnemers aan de algemene vergadering van de Raad voor Nieuwe Evangelisatie, 14 oktober 2013	118
5.3.1 Prioriteit van het getuigenis van geloof en naastenliefde	119
5.3.2 De bereidheid erop uit te gaan om de ander te	

ontmoeten	121
5.3.3 Een pastoraal gericht op het wezenlijke, gericht op Jezus Christus en het beminnen van onze naasten	122
5.4 Audiëntie, 22 mei 2013	123
5.5 Evangelii Gaudium (2013)	123
5.5.1 Prioriteit van het getuigenis van geloof en naastenliefde	124
5.5.2 De bereidheid erop uit te gaan om de ander te ontmoeten	126
5.5.3 Een pastoraal gericht op het wezenlijke	128
5.6 Laudato Si (2015)	133
5.7 Amoris Laetitia (2016)	136
Lijst met afkortingen van kerkelijke documenten	141
Aanbevolen literatuur	143
Participerende organisaties en de nieuwe evangelisatie	145
Gebed om zegen over de nieuwe evangelisatie	147

Voorwoord

De urgentie van de nieuwe evangelisatie wordt steeds duidelijker. Gelukkig komen er daarom in parochies en werkgroepen ook meer vragen over. Vaak is de eerste vraag: wat kunnen we dan doen? Het is goed om te zien dat veel mensen bereid zijn iets te doen en te ondernemen voor het evangelie.

Maar wat we kunnen doen weten we pas, als duidelijk is wat nieuwe evangelisatie eigenlijk betekent! Is evangeliseren 'de deuren langs gaan'? En betekent 'nieuw', dat wat we tot nu gedaan hebben niet goed was? Nee, de nieuwe evangelisatie is enerzijds vertrouwd, anderzijds aangepast aan de uitdagingen van deze tijd.

In 2012 heeft de Pauselijke Raad ter bevordering van de Nieuwe Evangelisatie een uitgebreid handboek uitgegeven met teksten van het leergezag van de katholieke Kerk over nieuwe evangelisatie in de periode 1939 - 2012.¹ Dit boek telt meer dan 1000 bladzijden. Het is dan ook een goed initiatief geweest om daar een bloemlezing van samen te stellen, een compendium, waarbij tevens de periode vanaf 2012 tot heden wordt meegenomen. Bij mijn weten is dat in andere talen nog niet gebeurd! De belangrijkste teksten vanaf het Tweede Vaticaans Concilie en van de pausen daarna, zijn in dit *Compendium* bijeengebracht en van een korte inleiding voorzien. Vooral het baanbrekende document van paus Paulus VI *Evangelii Nuntiandi* uit 1975 komt ruim aan bod.

Dit Compendium geeft antwoord op die vraag wat 'evangelisatie' is, wat er nu 'nieuw' aan is en geeft zelfs aanzetten voor wat we kunnen gaan doen. Het is dus en

¹ Pontificio Consiglio per la promozione della Nuova Evangelizzazione, *Enchiridion della Nuova Evangelizzazione, Testi del Magisterio pontificio e conciliare 1939 - 2012*, Vaticana: Libreria Editrice Vaticana 2012.

een naslagwerk en een aansporing om aan de slag te gaan. We hoeven het spreekwoordelijke 'wiel' niet nog een keer uit te vinden.

Natuurlijk zullen ook deze teksten altijd terugverwijzen naar het begin, naar Christus en de eerste christenen. Het Nieuwe Testament is zelf in zekere zin de eerste evangelisatie. Het verwoordt de vreugdevolle verkondiging van de menswording van God de Zoon, zijn lijden, verrijzen en blijvende aanwezigheid onder ons in de Kerk, zijn barmhartige liefde voor iedere mens. Het evangelie is gave. Maar ook lezen we daarin dat Jezus zijn leerlingen uitzond en hoe de eerste christenen 'evangeliseerden'. Het evangelie is opgave.

De kern van het evangelie is dat het hart van de mensen is gemaakt voor liefde en gemeenschap en dat Christus ons liefheeft en laat groeien in Gods liefde en liefde voor elkaar. Het evangelie kun je dus wel in je hand houden, maar de inhoud ervan kan niet als een pakketje doorgegeven worden. Christendom is niet op de eerste plaats een organisatie waar je lid van bent of niet, maar het is leven vanuit een persoonlijke band met God door Christus en met mensen om je heen. Onze samenleving is echter losgeraakt van haar christelijke wortels, is gesecculariseerd en geïndividualiseerd. Er is daarom een grote behoefte aan dat het evangelie opnieuw geloofwaardig wordt aangereikt. Evangeliseren is niets anders dan de liefde van God voor ons, en van mensen voor elkaar, te laten herontdekken. Niet opleggen, maar uitleggen, niet overtuigen maar eerder ge-tuigen door zelf proberen te beleven. Alleszins de moeite waard om er voor open te staan en dit Compendium rustig, alleen of met anderen, door te lezen. Als dan de vraag 'Wat is nieuwe evangelisatie?' beantwoord is, zijn er voldoende publicaties en methoden om de stap te maken naar: Wat gaan we nu doen?

Dank aan de drie uitgevers, die hiermee de veelheid

aan kerkelijke teksten over de nieuwe evangelisatie voor ons taalgebied toegankelijk hebben gemaakt. Het Latijnse woord *compendium* betekent immers ook 'besparing', onder andere van tijd. De tijd die we dankzij hun inzet besparen, kan gebruikt worden voor... de nieuwe evangelisatie.

Mgr. J. Liesen
bisschop van Breda

oktober 2016
missiemaand

DEEL I

INLEIDING: WAT IS DE NIEUWE EVANGELISATIE?

Inleiding: Wat is de nieuwe evangelisatie?

*Mirjam Spruit,
stafmedewerkster bij het Centrum voor Parochiespiritualiteit*

1.1 Wat is evangelisatie?

Het is Jezus zelf, die zijn leerlingen na zijn verrijzenis de opdracht geeft om het evangelie¹ te verkondigen over de hele wereld: 'Trek heel de wereld door om aan elk schepsel de goede boodschap te verkondigen. Wie tot geloof komt en gedoopt wordt, zal gered worden, maar wie niet tot geloof komt, zal veroordeeld worden' (Mc 16,15-16). Maar wat is dan dit evangelie? Wat houdt evangelisatie in?

Kenmerkend voor de christelijke evangelisatie is dat deze niet in de eerste plaats gebaseerd is op regels of een moraal, maar op een Persoon. Het gaat om een ontmoeting met de levende God, die het leven van mensen verandert. Het draait erom Hem te ontmoeten, te leren beminnen en na te volgen, binnen de gemeenschap van de Kerk. Het Evangelie is de Persoon van Jezus Christus zelf. 'Als iemand erkent dat Jezus de Zoon van God is, woont God in hem en woont hij in God. Zo hebben wij de liefde leren kennen die God voor ons heeft, en wij geloven in haar' zegt de apostel Johannes (1 Johannes 4,15-16). In Jezus is God de mensen nabij. Jezus laat God de Vader in zijn liefde, zijn barmhartigheid zien.

Deze inhoud van de (nieuwe) evangelisatie wordt ook wel kerygma of eerste verkondiging of pre-catechese genoemd. Dit ter onderscheiding van de catechese of verdere geloofsvorming en ingroei binnen de geloofsgemeenschap, die hierna dienen plaats te vinden. In de woorden van de drie meest recente pausen:

¹ Evangelie betekent letterlijk goede of vreugdevolle boodschap.

Paus Johannes Paulus II: 'De mens wordt door God bemind! Dat is de heel eenvoudige en verbijsterende boodschap die de Kerk aan de mens verschuldigd is. Het woord en het leven van iedere christen kunnen en moeten deze boodschap laten weerklinken: 'God heeft je lief, Christus is gekomen voor jou, Christus is voor jou de weg, de waarheid en het leven (Joh 14,6).'² En: 'Het is daarom duidelijk dat een prioriteit van de nieuwe evangelisatie precies ligt in het hulp bieden aan de huidige mens om tot een persoonlijke ontmoeting met Hem te komen en om met en voor Hem te leven.'³

Paus Benedictus XVI (kardinaal Ratzinger): 'De fundamentele vraag van iedere mens is: Hoe moet je mens worden? Hoe leren we de kunst van het leven? Welke is de weg van het geluk? Evangeliseren betekent: deze weg tonen - de kunst van het leven leren. Aan het begin van zijn openbaar leven zei Jezus: 'Ik ben gekomen om aan armen de Blijde Boodschap te brengen' (Luc 4,18), wat betekent: Ik heb het antwoord op jullie fundamentele vraag. Ik toon jullie de weg van het leven, de weg van het geluk – sterker nog: Ik ben deze weg.'⁴

Paus Franciscus: 'Het komt erop aan zich toe te spitsen op de fundamentele werkelijkheid, dat is de ontmoeting met Christus, met zijn barmhartigheid, met zijn liefde en met het beminnen van de broers zoals Hij ons heeft liefgehad.'⁵

Soms wordt de term 'evangelisatie' echter ook *breder*

² Johannes Paulus II, Postsynodale apostolische exhortatie *Christifidelis Laici*, 30 december 1988, 34.

³ Johannes Paulus II, *Boodschap aan de deelnemers aan het internationaal thomistisch congres, 21-25 september 2003*; 16 september 2003, 6.

⁴ Josef Ratzinger, *Toespraak tot catechisten en godsdienstleraren, De nieuwe evangelisatie, het bouwen van een beschaving van liefde*, 12 december 2000, bron: http://www.eWTn.com/new_evangelization/Ratzinger.htm.

⁵ Franciscus, *Toespraak tot de deelnemers aan de algemene vergadering van de Raad voor Nieuwe Evangelisatie, Sala Clementina*, 14 oktober 2013.

gebruikt in de kerkelijke documenten: evangelisatie omvat dan het hele proces dat iemand tot geloof komt, Jezus Christus leert kennen en daarna verder groeit in geloof binnen de christelijke gemeenschap. Evangelisatie verwijst dan naar 'de kerkelijke activiteit in haar geheel.'⁶ In dat geval vormt de catechese juist weer een onderdeel van de evangelisatie.

1.2 Evangelisatie doet evangeliseren

Evangelisatie vloeit dus vanaf het begin van het christendom vanzelfsprekend voort uit de zending van Jezus Christus en uit het feit dat mensen de nabijheid, redding en vergeving van God in Jezus Christus hebben ervaren. De Heilige Schrift bevat niet voor niets talloze weergaven van ontmoetingen van mensen met de Vader, met Jezus Christus, met de Heilige Geest. Hun leven is daardoor blijvend veranderd en zij willen dit vervolgens doorgeven aan anderen.

Paus Paulus VI verwoordt het later zo: 'Wie geëvangeliiseerd is, zal op zijn beurt gaan evangeliseren. Hier ligt de proef op de som, de toetssteen van waarachtige evangelisatie: het is ondenkbaar dat iemand het Woord heeft aanvaard en zich overgegeven heeft aan het Rijk van God zonder iemand te worden die op zijn beurt getuigenis geeft en verkondigt!'⁷

1.3 Gevoeligheden ten aanzien van evangelisatie

Liggen daar nu niet precies de gevoeligheid en het probleem in onze tijd? Want willen wij het evangelie wel delen met anderen? Het is zelfs zo dat de uitdrukking 'evange-

⁶ Lineamenta 'Nieuwe evangelisatie voor het overdragen van het christelijke geloof', voor de 13e gewone bisschoppensynode - oktober 2012, 2 februari 2011, Voorwoord.

⁷ Paulus VI, Postsynodale apostolische exhortatie *Evangelii Nuntiandi*, over de evangelisatie in de moderne wereld, 8 december 1975, 24.

lisatie' en ook de 'nieuwe evangelisatie' bij veel katholieken een negatieve lading heeft gekregen en soms aversie oproept. Men associeerde het met 'een oproep tot binnenkerkelijke 're-disciplineren'', met name bij paus Johannes Paulus II.⁸ En velen associëren het nu met 'mensen iets opdringen, dwang of zelfs fundamentalisme'. Erik Borgman geeft haarscherp aan, dat veel katholieken het katholieke geloof niet identificeren met een blijde, vreugdevolle, bevrijdende boodschap: 'Vreugde om de ontmoeting met God, het gezelschap van de gezalfde Jezus, de inwoning van de Heilige Geest? Geloven lijkt voor hedendaagse gelovigen vooral moeizaam en moeilijk te zijn.'⁹ Dat is iets heel anders dan de liefde van God waarvan je in woord en daad wilt getuigen en waartoe je mensen wilt uitnodigen.

Daar komt bij dat het begrip 'nieuwe evangelisatie', door eenieder op zijn of haar eigen wijze wordt uitgelegd. Het spreekt voor zich, dat dit de communicatie over de inhoud ervan niet bevordert. Ook de Kerk zelf geeft aan, dat de betekenis van de nieuwe evangelisatie niet altijd duidelijk is geweest. Wat meespeelt is dat het een relatief nieuw concept is in kerkelijke en pastorale kringen.¹⁰ In 1979 lanceerde paus Johannes Paulus II de term voor het eerst en in 1983 gaf hij uitleg over wat hij met nieuwe evangelisatie bedoelt. Bovendien is het goed om te vermelden dat pas sinds het Tweede Vaticaans Concilie (1962 - 1965) de termen 'evangeliseren' of 'evangelisatie' meer voorkomen in kerkelijke documenten. Paus Paulus VI heeft dit hierna verder uitgewerkt in zijn postsynodale apostolische exhortatie

⁸ C. Caspers, J.E. Castillo Geurra, A. Leys, Inleiding, in: *Eventueel ook met woorden. Bijdragen ter verduidelijking van 'nieuwe evangelisatie'*, Nijmegen: Nijmeegs Instituut voor Missiewetenschappen, 2014, 7.

⁹ Erik Borgman, *Waar blijft de Kerk, Gedachten over opbouw in tijden van afbraak*, Baarn: Adveniat, 2015, 16.

¹⁰ Lineamenta *'Nieuwe evangelisatie voor het overdragen van het christelijke geloof'*, 5.

Inleiding: Wat is de nieuwe evangelisatie?

Evangelii Nuntiandi (1975). Dit document dient nog steeds als fundament voor het kerkelijk spreken over evangelisatie én de nieuwe evangelisatie. Ook al wordt de term 'nieuwe evangelisatie' niet specifiek genoemd in dit document.